

Czesław Paweł Kłak

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji a postępowanie nakazowe

Wprowadzenie historyczne

Postępowanie nakazowe funkcjonowało na ziemiach polskich już w drugiej połowie XIX wieku. Na terenie zaboru austriackiego, zgodnie z ustawą o postępowaniu karnym z 1873 r. (tzw. procedura glaserowska¹), w sprawach o przekroczenia, zagrożone tylko karą aresztu do jednego miesiąca lub grzywną, sędzia mógł w drodze nakazu karnego (zwanego osądem lub rozporządzeniem karnym) wymierzyć karę w wysokości do 3 dni aresztu lub 15 zł grzywny. Postępowanie nakazowe było dopuszczalne tylko na wniosek organu uprawnionego do czynności prokuratorskich.

Niemiecki kodeks postępowania karnego z 1877 r. (*Strafprozessordnung*), który obowiązywał w zaborze pruskim i na Górnym Śląsku, przewidywał dwa rodzaje trybu nakazowego: postępowanie przy wydaniu mandatu karnego, które toczyło się przed organami sądowymi (§ 447–452), oraz postępowanie przy wydaniu policyjnego nakazu karnego (§ 453). W postępowaniu sądowym mandat (nakaz) karny w sprawach o występki i wykroczenia mogła wydać izba karna w składzie dwóch sędziów państwowych, orzekając grzywnę do 10.000 marek lub karę więzienia do 6 miesięcy, przy czym można było wymierzyć wskazane kary kumulatywnie. Mandat (nakaz) karny mógł również wydać sąd pokoju w pełnym składzie lub sędzia powiatowy. Wskazane wyżej organy wymiaru sprawiedliwości posiadały uprawnienie do wymierzenia grzywny w wysokości do 2.000 marek lub kary więzienia do 3 miesięcy. Oprócz kar zasadniczych można było orzec mandatem (nakazem) karnym także, jako karę dodatkową, konfiskatę narzędzi przestępstwa lub przedmiotów z niego pochodzących.

O skierowaniu sprawy do postępowania nakazowego decydował prokurator, wskazując we wniosku ten tryb postępowania. Bez tego rozpoznanie sprawy w postępowaniu nakazowym było niedopuszczalne. Prokurator wskazywał również żadaną karę. Rola sądu polegała zatem na rozstrzygnięciu, czy istnieją przesłanki do wydania mandatu (nakazu) karnego. W sytuacji, gdy organ sądowy nie podzielał zapatrywania prokuratora co do wymia-

¹ S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym. Część 2: Polska pod zaborami*, Kraków 1998, s. 27.

ru kary lub uznał, że zachodzą wątpliwości co do rozstrzygnięcia sprawy w drodze mandatu (nakazu) karnego, sprawa musiała być skierowana do rozpoznania na rozprawie.

Mandat (nakaz) karny mógł być również wydany przez władzę policyjną, ale wyłącznie w sprawach o wykroczenia. Można było wymierzyć karę aresztu do 14 dni lub grzywnę wraz z karą aresztu na wypadek nieściągalności grzywny.

W Królestwie Polskim i dawnych województwach wschodnich Rzeczypospolitej postępowanie nakazowe stosowane było w oparciu o art. 180 ustawy o postępowaniu karnym z 1864 r. (w Królestwie Polskim od 1 lipca 1876 r.²). Tryb nakazowy należał do właściwości sędziów pokoju. Były w nim rozpatrywane sprawy o przestępstwa zagrożone karą grzywny, której górna granica nie przekraczała 100 marek, albo karą aresztu do 15 dni.

Wszystkie procedury państw zaborczych przewidywały, że środkiem za skarżenia nakazu karnego jest sprzeciw, który wywoływał skutek kasacyjny³. Po wniesieniu sprzeciwu sprawa kierowana była do rozpoznania na rozprawie.

Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym istniało również w okresie międzywojennym. Zgodnie z art. 31 § 1 przepisów wprowadzających k.p.k. z 1928 r. w sprawach karnych należących do właściwości sądów grodzkich, gdy przestępstwo zagrożone było, niezależnie od kar dodatkowych i zastępczych, tylko aresztem i grzywną lub jedną z tych kar – sąd grodzki (od 1950 sąd powiatowy) mógł wydać nakaz karny. Nakaz karny wydawał sędzia bez rozprawy (art. 31 § 2 przepisów wprowadzających k.p.k. z 1928 r.).

Kodeks postępowania karnego z 1969 r.⁴ nie znał początkowo postępowania nakazowego. Na mocy postanowień ustawy o szczególnej odpowiedzialności karnej z dnia 10 maja 1985 r.⁵ tryb nakazowy został wprowadzony do polskiego procesu karnego na okres trzech lat, ale nie do samego k.p.k. z 1969 r. Ustawą z dnia 17 czerwca 1988 r.⁶ o zmianie niektórych przepisów prawa karnego i prawa o wykroczeniach tryb nakazowy został wprowadzony na stałe do k.p.k. z 1969 r. (art. 454a–454i).

Kodeks postępowania karnego z 1997 r.⁷ od początku przewiduje istnienie postępowania nakazowego. Zasadnicze zmiany dotyczące tego trybu szczególnego, w porównaniu z pierwotnym stanem prawnym, wprowadziła

² S. Płaza, *op. cit.*, s. 169; B. Leśnodorski, (w:) J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1994, s. 444.

³ Z. Wrona, *Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym*, Warszawa 1997, s. 11–17.

⁴ Dz. U. z 1969 r., Nr 13, poz. 96.

⁵ Dz. U. z 1985 r., Nr 23, poz. 101.

⁶ Dz. U. z 1988 r., Nr 20, poz. 135.

⁷ Dz. U. z 1997 r., Nr 89, poz. 555 z późn. zm.

ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r.⁸ o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (zmiany weszły w życie z dniem 1 lipca 2003 r., zgodnie z brzmieniem art. 11 wskazanej ustawy).

Przede wszystkim ustawa nowelizująca kodeks postępowania karnego z 1997 r. z dnia 10 stycznia 2003 r. przesądziła, że orzeczenie wydawane w postępowaniu nakazowym ma charakter wyroku. Jest to konsekwencja dostosowania treści art. 5 § 1 k.p.k. do art. 42 ust. 3 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁹ Do dnia 1 lipca 2003 r. cechą charakterystyczną postępowania nakazowego było wydawanie rozstrzygnięć w formie nakazu karnego, który wyrokiem nie był, nie zaś wyroku¹⁰. Podkreślić należy, że od okresu międzywojennego orzeczenie zapadające w postępowaniu nakazowym nosiło nazwę nakazu karnego.

W pierwotnym brzmieniu kodeks postępowania karnego z 1997 r. zakładał, że oskarżony, jego obrońca, pokrzywdzony i jego pełnomocnik mogli wziąć udział w posiedzeniu nakazowym (art. 500 § 4 k.p.k.). Po dniu 1 lipca 2003 r. sąd wydaje wyrok nakazowy na posiedzeniu bez udziału stron (art. 500 § 4 k.p.k.). W posiedzeniu nakazowym nie bierze udziału również publiczność. W doktrynie podkreśla się, że rozpoznanie sprawy bez udziału publiczności leży w szeroko pojętym interesie oskarżonego (dyskretne i bez rozgłosu rozpoznanie sprawy¹¹), gdyż zaoszczędza mu dolegliwości rozprawy sądowej, która niesie za sobą stygmatyzację społeczną. Po nowelizacji k.p.k. ze stycznia 2003 r. posiedzenie nakazowe ma zatem charakter zamknięty.

W znowelizowanym postępowaniu nakazowym wprowadzono możliwość orzeczenia grzywny do 200.000 zł, a zatem oznaczonej kwotowo. Przed dniem 1 lipca 2003 r. sąd mógł rozpoznać sprawę w postępowaniu nakazowym, gdy za dane przestępstwo można było orzec grzywnę w systemie stawek dziennych (art. 502 § 1 k.p.k. z 1997 r. w pierwotnym brzmieniu), wykluczone było zatem rozpoznanie sprawy, w której grzywna mogła być wymierzona kwotowo.

Po dniu 1 lipca 2003 r. sąd może orzec wyrokiem każdy środek karny (z wyjątkiem pozbawienia praw publicznych), oczywiście jeżeli istnieją ku temu przesłanki materialnoprawne. W pierwotnym brzmieniu art. 502 § 2 k.p.k. przewidywał jedynie, że w postępowaniu nakazowym możliwe jest orzeczenie przepadku przedmiotów lub nawiązki. Tak było także na gruncie ustawy z dnia 17 czerwca 1988 r. Ustawodawca rozszerzył zatem nowelą

⁸ Dz. U. z 2003 r., Nr 17, poz. 155.

⁹ Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483.

¹⁰ Z. Wrona, Postępowanie nakazowe w polskim..., s. 11.

¹¹ J. Grajewski, Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym, *Studia Prawnicze* 1991, nr 1, s. 61.

z dnia 10 stycznia 2003 r. możliwość orzekania środków karnych w trybie nakazowym. Podkreślić należy, że ustawa o szczególnej odpowiedzialności karnej z dnia 10 maja 1985 r. przewidywała, że sąd mógł orzec w postępowaniu nakazowym zakaz zajmowania określonych stanowisk, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności, zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych lub innych pojazdów, przepadek rzeczy, podanie wyroku do publicznej wiadomości, jak również nawiązkę (art. 29 § 2 ustawy w zw. z art. 38 pkt. 3–4 i 6–7 k.k. z 1969 r.¹²).

Wyrok nakazowy może nie zawierać uzasadnienia (art. 504 § 2 k.p.k.). Kodeks postępowania karnego z 1997 r. w pierwotnym brzmieniu przewidywał, że do obowiązkowej treści nakazu karnego należało w każdym przypadku uzasadnienie (art. 504 pkt 6 k.p.k.).

Ustawa z 10 stycznia 2003 r. wykluczyła możliwość uznania nakazu karnego za bezskuteczny w razie niemożności doręczenia go oskarżonemu w ciągu 3 miesięcy (art. 505 § 2 k.p.k. z 1997 r. w brzmieniu pierwotnym).

Za wprowadzeniem postępowania nakazowego przemawia dążenie do uproszczenia i przyspieszenia postępowania w sprawach o drobne przestępstwa w celu zaoszczędzenia sił i środków na rozpoznawanie spraw o przestępstwa poważniejsze (groźniejsze)¹³. Ma ono służyć odciążeniu sądów rejonowych¹⁴. Jego cechą charakterystyczną jest eliminacja rozprawy głównej jako centralnego etapu postępowania jurysdykcyjnego i najważniejszego odcinka drogi procesu¹⁵. Jej miejsce zajmuje posiedzenie, na którym następuje orzekanie o winie i karze w postaci wydania przez jednoosobowy skład sądu wyroku nakazowego (przed dniem 1 lipca 2003 r. nakazu karnego), jeżeli na podstawie zebranych w postępowaniu przygotowawczym dowodów okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości¹⁶.

Podkreślić należy, że zmiany dokonane ustawą z dnia 10 stycznia 2003 r., nowelizującą kodeks postępowania karnego z 1997 r., służyć mają dalszemu uproszczeniu tego trybu szczególnego i przez to rzeczywiście umożliwić rozpoznawanie spraw o drobne przestępstwa szybko i tanio, jak również bez nadmiernej stygmatyzacji oskarżonego. Niewątpliwie publiczne rozpoznanie sprawy o drobne przestępstwo, zwłaszcza w sytuacji, gdy sprawca po raz pierwszy wszedł na drogę konfliktu z prawem, wiązałoby się

¹² Dz. U. z 1969 r., Nr 13, poz. 94.

¹³ J. Grajewski, Postępowanie nakazowe – epizod czy reguła w polskim prawie karnym procesowym, *Nowe Prawo* 1987, nr 11–12, s. 58.

¹⁴ *Nowe kodeksy karne z uzasadnieniami*, Warszawa 1997, s. 439.

¹⁵ J. Grajewski, *Postępowanie nakazowe w polskim...*, s. 60; tenże, Podstawowe założenia postępowania nakazowego w procesie karnym Niemieckiej Republiki Demokratycznej, *Nowe Prawo* 1987, nr 4.

¹⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 czerwca 1998 r., III KKN 28/97, niepubl.; J. Grajewski, (w:) J. Grajewski, L. K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2003, t. II, s. 209.

z jego niepotrzebnym napiętnowaniem i nie służyłoby również wymiarowi sprawiedliwości. Dla takich sprawców wystarczającą dolegliwością jest już sam fakt prowadzenia przeciwko nim postępowania karnego. Ponadto rozpoznawanie spraw o przestępstwa drobne z takim samym formalizmem procesowym, jak w stosunku do pozostałych czynów, klóciłoby się z postulatem racjonalności procesu, który nie powinien być zbytnio sformalizowany tam, gdzie nie jest to potrzebne do wyjaśnienia rzeczywistego przebiegu zdarzenia (ustalenia prawdy materialnej).

2. Postępowanie nakazowe – ogólna charakterystyka

Postępowanie nakazowe dopuszczalne jest, gdy sprawa dotyczy przestępstwa podlegającego rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym, a sąd oceni na podstawie zebranego w postępowaniu przygotowawczym materiału dowodowego, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne (art. 500 § 1 k.p.k.), istnieje możliwość orzeczenia kary ograniczenia wolności lub grzywny w wysokości do 100 stawek dziennych albo do 200.000 zł, a kary, jakie wolno orzekać, są wystarczającą reakcją karną na czyn popełniony przez oskarżonego¹⁷ (art. 500 § 1 k.p.k. w zw. z art. 502 § 1 k.p.k.) oraz gdy okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości (art. 500 § 3 k.p.k.).

W postępowaniu uproszczonym rozpoznawane są sprawy, w których prowadzone było dochodzenie (art. 325b § 1 k.p.k.)¹⁸. Dokończenie postępowania przygotowawczego w formie śledztwa z przyczyn określonych w art. 325i § 1 k.p.k. nie stanowi przeszkody rozpoznania sprawy w trybie uproszczonym (a także nakazowym zgodnie z art. 469 k.p.k. w zw. z art. 500 § 2 k.p.k.). Zgodnie z dyspozycją art. 325 i § 1 k.p.k. dochodzenie powinno być ukończone w ciągu 2 miesięcy, prokurator może jednak przedłużyć ten okres do 3 miesięcy, czyli o 1 miesiąc. W razie niezakończenia dochodzenia we wskazanym terminie dalsze postępowanie prowadzi się w formie śledztwa. Tym samym możliwe jest rozpoznanie w postępowaniu nakazowym sprawy, która ukończona została w formie śledztwa, ale tylko w przypadku, o którym mowa w art. 325i § 1 k.p.k.

Wprawdzie w postępowaniu nakazowym mogą być rozpatrywane sprawy podlegające rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym (art. 500 § 1 k.p.k.), ale ustawodawca wprowadził dalsze ograniczenia, wskazując, iż w postępowaniu nakazowym sąd może wydać wyrok nakazowy tylko w wypadkach pozwalających na orzeczenie kary ograniczenia wolności lub grzywny (art. 500 § 1 *in fine* k.p.k.).

¹⁷ T. Grzegorzczak, J. Tyłman, Polskie postępowanie karne, Warszawa 2005, s. 824.

¹⁸ R. A. Stefański, Dochodzenie po nowelizacji kodeksu postępowania karnego w 2003 r., Prokuratura i Prawo 2003, nr 4, s. 46–63.

Wydanie wyroku nakazowego nie jest możliwe w stosunku do osoby pozbawionej wolności w tej lub w innej sprawie (art. 501 pkt 1 k.p.k.), w sprawie z oskarżenia prywatnego (art. 501 pkt 2 k.p.k.) oraz jeżeli zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 79 § 1 k.p.k., tj. w sytuacji, gdy oskarżony jest nieletni, głuchy, niemy lub niewidomy albo zachodzi uzasadniona wątpliwość co do jego poczytalności (art. 501 pkt 3 k.p.k.). Postępowania nakazowego nie prowadzi się również w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych (art. 646 k.p.k.).

Wydanie wyroku nakazowego jest niedopuszczalne, jeżeli czyn zarzucony oskarżonemu wyczerpuje znamiona określone w dwóch lub więcej przepisach ustawy karnej, które pozostają w związku kumulatywnym (art. 11 § 2 k.k.), a chociażby jeden przepis wyłącza możliwość prowadzenia dochodzenia¹⁹. W takim wypadku prowadzi się śledztwo, co wyklucza możliwość skierowania sprawy do postępowania uproszczonego, a więc również i nakazowego (*arg. ex art. 500 § 1 k.p.k. w zw. z art. 469 k.p.k.*).

W trybie nakazowym stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu uproszczonym (art. 500 § 2 k.p.k.), jeżeli przepisy rozdziału 53 k.p.k. („Postępowanie nakazowe”) nie stanowią inaczej. Z dyspozycji art. 468 k.p.k. w zw. z art. 500 § 2 k.p.k. wynika, że w postępowaniu nakazowym stosuje się również przepisy dotyczące postępowania zwyczajnego, jeżeli dane zagadnienie nie jest uregulowane w przepisach dotyczących postępowania uproszczonego.

O skierowaniu sprawy na posiedzenie sądu w celu wydania wyroku nakazowego decyduje zarządzeniem prezes sądu (art. 339 § 3 pkt 7 k.p.k.), który zobowiązany jest sprawdzić, czy zachodzą podstawy do wydania wyroku nakazowego (art. 500 § 1 i 3 k.p.k.) oraz czy nie istnieją ujemne przesłanki postępowania nakazowego (art. 469 k.p.k., art. 501 k.p.k., art. 646 k.p.k.). Dokonana ocena ma charakter wstępny, co powoduje, że w dalszym postępowaniu sąd nie jest nią związany²⁰. Może się zatem okazać, że sąd dojdzie do przekonania, iż wina lub okoliczności czynu budzą jednak wątpliwości, jak też, że istnieje potrzeba wymierzenia innej – surowszej – kary niż te, które mogą być orzeczone w postępowaniu nakazowym²¹. W takiej sytuacji sąd zobowiązany jest odstąpić od rozpoznania sprawy w trybie nakazowym i skierować ją do rozpoznania na rozprawie²².

¹⁹ Uzasadnienie postanowienia SN z dnia 30 czerwca 2004 r., I KZP 8/04, publikacja na stronach internetowych SN: www.sn.pl

²⁰ A. Gaberle, *Postępowania szczególne w kodeksie postępowania karnego z dnia 1997 r.*, Kraków 1998, s. 32.

²¹ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1999, t. II, s. 744.

²² D. Kała, (w:) A. Bulsiewicz, M. Jeż-Ludwichowska, D. Kała, D. Osowska, A. Lach, *Przebieg procesu karnego*, Toruń 2003, s. 337; J. Grajewski, *Postępowanie nakazowe w polskim...*, s. 75; W. Grzeszczyk, S. Wyciszczak, *Zmiana prawa karne-*

Oskarżyciel, zgodnie z treścią art. 332 § 1 pkt 5 k.p.k., zobowiązany jest wskazać sąd właściwy do rozpoznania sprawy, jak również tryb postępowania. Taka regulacja powoduje, że możliwe jest wskazanie w akcie oskarżenia trybu nakazowego jako trybu rozpoznania danej sprawy karnej²³, oczywiście, jeżeli nie będą istniały negatywne przesłanki, które wykluczają możliwość wydania wyroku nakazowego, przy jednoczesnym istnieniu przesłanek pozytywnych. Jeżeli prezes sądu uzna, że zachodzą ujemne przesłanki postępowania nakazowego lub też, że nie zachodzą przesłanki pozytywne, to zgodnie z dyspozycją art. 339 § 3 pkt 3 k.p.k. powinien skierować sprawę na posiedzenie w celu zmiany wskazanego w akcie oskarżenia trybu postępowania. Sąd, dokonując kontroli wstępnej aktu oskarżenia w trybie art. 339 § 2 pkt 3 k.p.k., zobowiązany jest badać przesłanki warunkujące dopuszczalność prowadzenia w danej sprawie postępowania uproszczonego²⁴, a stwierdzając możliwość prowadzenia takiego postępowania, powinien rozważyć, czy zachodzą podstawy do wydania wyroku nakazowego. Sąd powinien zmienić tryb postępowania na inny, tj. uproszczony lub wyjątkowo zwyczajny, jeżeli nie będą zachodziły podstawy do wydania wyroku nakazowego.

Wyrokiem nakazowym można orzec karę ograniczenia wolności w wymiarze od 1 miesiąca do 12 miesięcy (art. 34 § 1 k.k. w zw. z art. 502 § 1 k.p.k.) lub grzywnę w wysokości od 10 do 100 stawek dziennych albo do 200.000 zł (art. 33 § 1 k.k. w zw. z art. 502 § 1 k.p.k.). Najniższa liczba stawek dziennych, jaką można orzec w postępowaniu nakazowym, wynosi 10, gdyż taką minimalną liczbę stawek dziennych określa k.k. (art. 33 § 1 *in fine* k.k.), który wobec braku określenia przez ustawodawcę w kodeksie postępowania karnego najniższej liczby stawek dziennych, jaka może być orzeczona w postępowaniu nakazowym, znajduje zastosowanie, natomiast w odniesieniu do najwyższej liczby stawek dziennych k.p.k. określa, iż nie może ona przekroczyć 100 stawek dziennych – art. 502 § 1 k.p.k. jest zatem przepisem szczególnym w rozumieniu art. 33 § 1 k.k. („jeżeli ustawa nie stanowi inaczej”) w części dotyczącej maksymalnej liczby stawek dziennych, jaką można wymierzyć wyrokiem nakazowym. Kodeks postępowania karnego nie zawiera ograniczeń w odniesieniu do orzekania kary ograniczenia wolności, w związku z czym sąd wymierza ją w granicach określonych w kodeksie karnym.

go w zakresie postępowań: uproszczonego, przyśpieszonego i nakazowego, Problemy Praworządności 1988, nr 12, s. 32; wyrok SN z dnia 7 września 2001 r., III KKN 114/01, Prokuratura i Prawo 2002, nr 2, poz. 8.

²³ Odmienne J. G r a j e w s k i, Przebieg procesu karnego, Warszawa 2004, s. 393.

²⁴ Uchwała SN z dnia 25 marca 2004 r., I KZP 43/03, OSNKW 2004, nr 4, poz. 36; uzasadnienie postanowienia SN z dnia 30 czerwca 2004 r., I KZP 13/04, publikacja na stronach internetowych SN: www.sn.pl

Wyrok nakazowy może być wydany zarówno w sytuacji, w której ustawa przewiduje możliwość wymierzenia kary grzywny lub ograniczenia wolności za dane przestępstwo (np. w przypadku popełnienia czynu, o którym mowa w art. 178a § 1 i 2 k.k. oraz art. 179 k.k.), jak również wtedy, gdy przepis części ogólnej kodeksu karnego pozwala na orzeczenie kary ograniczenia wolności lub grzywny (zmiana rodzaju kary na łagodniejszy²⁵ – art. 58 § 3 k.k., nadzwyczajne złagodzenie kary – art. 60 § 6 pkt 2 i 3 k.k.). Zastosowanie art. 58 § 3 k.k. może mieć miejsce w odniesieniu do czynu z art. 173 § 2 k.k., 177 § 1 k.k. i art. 180 k.k.

Sąd, ustalając stawkę dzienną przy wymierzeniu kary grzywny, bierze pod uwagę dochody sprawcy, jego warunki osobiste, rodzinne, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe; stawka dzienna nie może być niższa od 10 złotych, ani też przekraczać 2.000 zł (art. 33 § 3 k.k.). Grzywny nie orzeka się, jeżeli dochody sprawcy, jego stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe uzasadniają przekonanie, że sprawca grzywny nie uiści i nie będzie można jej ściągnąć w drodze egzekucji (art. 58 § 2 k.k.). Jeżeli oskarżony jest człowiekiem młodym, zdolnym do pracy i wolnym od zobowiązań alimentacyjnych, posiadającym wykształcenie zawodowe, to wskazane okoliczności wskazują, że wymierzenie mu grzywny nie pozostaje w sprzeczności z dyspozycją art. 58 § 2 k.k.²⁶

Obok jednej z kar wskazanych w art. 502 § 1 k.p.k. sąd może, w wypadkach przewidzianych w ustawie, orzec środek karny (art. 502 § 2 k.p.k.). Przed 1 lipca 2003 r. możliwe było jedynie orzeczenie przepadku przedmiotów i nawiązki. Obowiązek orzeczenia środków karnych innych niż wskazane w art. 502 § 2 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 2003 r. eliminował możliwość zastosowania postępowania nakazowego²⁷. Tym samym nie było możliwe rozpoznanie w postępowaniu nakazowym sprawy o czyn z art. 178a § 1 i 2 k.k., albowiem w przypadku skazania za wskazane czyny wymagane jest orzeczenie środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów (art. 42 § 2 k.k.), a takiego środka karnego sąd w tym trybie szczególnie orzec nie mógł. Po 1 lipca 2003 r. taka możliwość istnieje.

Sąd może poprzestać na orzeczeniu środka karnego, jeżeli zachodzą warunki orzeczenia tylko tego środka (art. 502 § 3 k.p.k.). Możliwość taką przewiduje art. 59 k.k. – zgodnie z jego brzmieniem, jeżeli przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 3 lat albo alterna-

²⁵ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2003, s. 188.

²⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 26 października 2000 r., II AKa 274/00, *Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach* 2000, nr 4, poz. 5; wyrok SA w Łodzi z dnia 2 sierpnia 2001 r., II AKa 113/01, *Prokuratura i Prawo* 2002, nr 4, poz. 20.

²⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2003 r., V KK 47/03, LEX nr 79355; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 2002, III KK 83/02, LEX nr 56071; wyrok SN z dnia 18 października 2002 r., V KK 250/02, LEX nr 55554.

tywnie karami wymienionymi w art. 32 pkt. 1–3 k.k. i społeczna szkodliwość czynu nie jest znaczna, sąd może odstąpić od wymierzenia kary, jeżeli orzeka równocześnie środek karny, a cele kary zostaną przez ten środek spełnione. Jeżeli zatem zaistnieją przesłanki określone w art. 59 k.k. możliwe jest odstąpienie przez sąd od wymierzenia kary i poprzestanie na orzeczeniu środka karnego²⁸. Możliwość poprzestania na orzeczeniu tylko środka karnego przewiduje także art. 60 § 7 k.k. – jeżeli czyn zagrożony jest alternatywnie karami wymienionymi w art. 32 pkt. 1–3 k.k. (grzywna, ograniczenie wolności, pozbawienie wolności), nadzwyczajne złagodzenie kary polega na odstąpieniu od wymierzenia kary i orzeczeniu środka karnego wymienionego w art. 39 pkt. 2–8 k.k. (zakaz zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej; zakaz prowadzenia pojazdów; przepadek przedmiotów; obowiązek naprawienia szkody; nawiązka; świadczenie pieniężne; podanie wyroku do publicznej wiadomości).

Wydając wyrok nakazowy, sąd zasądza w całości roszczenie zgłoszone w powództwie cywilnym lub zasądza odszkodowanie pieniężne z urzędu (art. 503 § 1 k.p.k.). W przedmiocie powództwa cywilnego sąd wydaje rozstrzygnięcie jedynie w przypadkach ewidentnych²⁹, a częściowe uwzględnienie powództwa cywilnego jest niedopuszczalne. Sąd nie może również oddalić powództwa w całości lub w części (*arg. ex art. 503 § 1 k.p.k.*). Ponieważ w postępowaniu nakazowym sąd orzeka na posiedzeniu bez udziału stron (czyli strona nie może wytoczyć powództwa na posiedzeniu) powództwo cywilne powinno być złożone albo w postępowaniu przygotowawczym (art. 69 § 1 k.p.k.), albo po zawiadomieniu pokrzywdzonego przez oskarżyciela publicznego o wniesieniu aktu oskarżenia (art. 334 § 2 k.p.k.). W przypadku braku powództwa cywilnego sąd może zasądzić odszkodowanie z urzędu na podstawie art. 415 § 4 k.p.k., gdyż to ten przepis, a nie wskazany w art. 503 § 1 *in fine* k.p.k. art. 415 § 5 k.p.k., po 1 lipca 2003 r. reguluje zasądzenie odszkodowania z urzędu. Jeżeli materiał dowodowy zebrany w postępowaniu przygotowawczym nie wystarcza do rozstrzygnięcia powództwa cywilnego, sąd pozostawia powództwo cywilne bez rozpoznania (art. 503 § 2 k.p.k.). W takiej sytuacji powód cywilny może dochodzić roszczenia w postępowaniu cywilnym (art. 67 § 1 k.p.k.).

Wyrok nakazowy powinien zawierać oznaczenie sądu i sędziego, który go wydał, datę wydania wyroku, imię i nazwisko oraz inne dane określające tożsamość oskarżonego, dokładne określenie czynu przypisanego przez sąd oskarżonemu, ze wskazaniem przepisów ustawy karnej oraz wymiar kary i inne niezbędne rozstrzygnięcia (art. 504 k.p.k.). Jest to obligatoryjna treść

²⁸ A. Rybak, Wzbogacony system karania, Rzeczpospolita 2000, nr 1, s. 12.

²⁹ B. Gronowska, M. Jeż-Ludwichowska, K. Noskiewicz, Postępowanie nakazowe w świetle praktyki, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1989, nr 3, s. 100.

wyroku nakazowego. W porównaniu do stanu prawnego obowiązującego przed 1 lipca 2003 r. wyrok nakazowy w odróżnieniu od dawnego nakazu karnego (art. 504 pkt 6 k.p.k. w brzmieniu sprzed 1 lipca 2003 r.) nie musi zawierać uzasadnienia (art. 504 § 2 k.p.k.). Jeżeli jednak sąd zdecyduje się sporządzić uzasadnienie, to musi ono spełniać wymogi wskazane w art. 424 k.p.k. W takiej sytuacji odpis wyroku nakazowego powinien być doręczony razem z uzasadnieniem.

Zgodnie z brzmieniem art. 418a k.p.k., wprowadzonego przez nowelizację z dnia 10 stycznia 2003 r., w przypadku wyrokowania poza rozprawą (wyrok nakazowy wydawany jest na posiedzeniu – art. 500 § 4 k.p.k.) treść wyroku udostępnia się publicznie przez złożenie jego odpisu na okres 7 dni w sekretariacie sądu, o czym należy uczynić wzmiankę w protokole posiedzenia sądu³⁰. Z przytoczonego przepisu, oprócz określenia sposobu publicznego udostępnienia treści wyroku nakazowego, wynika również obowiązek sporządzenia protokołu z przebiegu posiedzenia sądu w postępowaniu nakazowym.

Odpis wyroku nakazowego doręcza się oskarżycielowi, a oskarżonemu i jego obrońcy – wraz z odpisem aktu oskarżenia. W każdym przypadku odpis tego wyroku doręcza się prokuratorowi. Wraz z odpisem wyroku doręczyć należy pouczenie przytaczające przepisy o prawie, terminie i sposobie wniesienia sprzeciwu oraz skutkach jego niewniesienia (art. 505 k.p.k.). Brak pouczenia lub mylne pouczenie nie może wywoływać ujemnych skutków procesowych dla uczestnika postępowania (art. 16 § 1 k.p.k.). Pokrzywdzonemu, który nie uzyskał statusu oskarżyciela, nie doręcza się odpisu wyroku nakazowego, nie przysługuje mu też prawo wniesienia sprzeciwu (*arg. ex art. 505 k.p.k. oraz art. 506 § 1 k.p.k.*).

Z brzmienia art. 505 k.p.k. i art. 506 § 1 k.p.k. wynika, że prawo do wniesienia sprzeciwu nie przysługuje pokrzywdzonemu, który występuje w roli powoda cywilnego³¹. Jest to rozwiązanie dobre, gdyż sąd, wydając wyrok nakazowy, zasądza w całości roszczenie zgłoszone w powództwie cywilnym (art. 503 § 1 k.p.k.), czyli wydaje rozstrzygnięcie zgodnie z żądaniem powoda (art. 62 k.p.k.)³² lub orzeka ponad to żądanie (art. 321 § 2 k.p.c. w zw. z art. 70 k.p.k.), tj. zapada decyzja merytoryczna korzystna dla powoda,

³⁰ Zob. szerzej S. Z a b ł o c k i, Publiczne ogłoszenie wyroku wydanego na posiedzeniu – realna gwarancja czy fikcja, (w:) Aktualne problemy prawa i procesu karnego, Gdańskie Studia Prawnicze. Księga ku czci Profesora Jana Grajewskiego, M. P ł a c h t a (red.), t. XI, s. 314; S. W a l t o ś, Główne nurty nowelizacji procedury karnej, Państwo i Prawo 2003, nr 4, s. 7–8; T. G r z e g o r c z y k, Wybrane zagadnienia najnowszej nowelizacji procedury karnej, Państwo i Prawo 2003, nr 8, s. 5–6; J. K u d r e l e k, Odroczenie wydania wyroku. Uwagi *de lege lata* i *de lege ferenda*, Przegląd Sądowy 2004, nr 4, s. 113–118.

³¹ J. G r a j e w s k i, (w:) J. G r a j e w s k i, L. K. P a p r z y c k i, M. P ł a c h t a, *op. cit.*, t. II, s. 226.

³² W. D a s z k i e w i c z, (w:) W. D a s z k i e w i c z, T. N o w a k, S. S t a c h o w i a k, Proces karny. Część szczegółowa, Poznań 1996, s. 131.

dlatego też przyznanie mu prawa do wniesienia sprzeciwu byłoby nieracjonalne. W wyroku nakazowym może również zapaść decyzja formalna o pozostawieniu powództwa cywilnego bez rozpoznania, która otwiera pokrzywdzonemu – powodowi cywilnemu możliwość dochodzenia roszczenia w postępowaniu cywilnym, a zatem nie przesądza negatywnie o jego roszczeniu. Oskarżonemu i oskarżycielowi przysługuje prawo wniesienia sprzeciwu do sądu, który wydał wyrok nakazowy, w terminie zawitym 7 dni od doręczenia tego wyroku (art. 506 § 1 k.p.k.). Prawo do wniesienia sprzeciwu przysługuje także, mimo braku wyraźnej regulacji ustawowej i sporów w doktrynie, obrońcy oskarżonego³³.

Jeżeli niezachowanie terminu do wniesienia sprzeciwu nastąpiło z przyczyn od strony niezależnych może ona w terminie zawitym 7 dni od ustania przeszkody złożyć wniosek o przywrócenie terminu, dopełniając jednocześnie czynności, która miała być w terminie wykonana (art. 126 § 1 k.p.k.). W kwestii przywrócenia terminu orzeka postanowieniem organ, przed którym należało dokonać czynności (art. 126 § 2 k.p.k.). Na odmowę przywrócenia terminu przysługuje zażalenie (art. 126 § 3 k.p.k.). Jako przyczyny niezależne od strony należy uznać takie, których nie mogła usunąć i dokonać czynności we właściwym czasie³⁴. Mylne pouczenie uczestnika postępowania o przysługującym mu prawie, terminie lub sposobie wniesienia środka odwoławczego (a także *per analogiam* sprzeciwu, który środkiem odwoławczym nie jest – uwaga autora) stanowi przyczynę niedotrzymania terminu zawitego niezależną od strony w rozumieniu art. 126 § 1 k.p.k.³⁵. Niedotrzymanie terminu zawitego z winy obrońcy stanowi przyczynę niezależną od oskarżonego, co oznacza, że może on zasadnie wnosić o przywrócenie mu uchybionego terminu. Dotyczy to tym bardziej sytuacji, kiedy obrońca, w wyniku uzgodnienia z oskarżonym, ma dokonać określonej czynności procesowej, a mimo tego czynności takiej nie dokonuje³⁶. Mylne pouczenie kwalifikowanego uczestnika postępowania, jakim jest prokurator, o sposobie i terminie do wniesienia środka odwoławczego (a także *per analogiam* sprzeciwu – uwaga autora) nie może być uznane za przyczynę niedotrzy-

³³ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 1986 r., VI KZP 8/89, OSNKW 1986, nr 9–10, poz. 75 z glosą aprobującą T. Grzegorzczka, Palestra 1987, nr 12, s. 143; odmiennie – K. Zgryzek, Glosa do uchwały SN z dnia 15 kwietnia 1986, VI KZP 8/86, Palestra 1987, nr 12, s. 139.

³⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 1997 r., V KZ 28/97, Prokuratura i Prawo 1997, nr 6, poz. 9.

³⁵ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 10 czerwca 2003 r., II AKz 467/03, KZS 2003, nr 11, poz. 50.

³⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2000 r., IV KKN 32/99, Prokuratura i Prawo 2000, nr 5, poz. 5; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 1998 r., III KZ 52/98, Prokuratura i Prawo 1999, nr 1, poz. 12.

mania terminu niezależną od tego³⁷. Omyłka strony nie uzasadnia przywrócenia terminu, bo nie jest przyczyną niezależną, a przeciwnie zależy jedynie od staranności strony w traktowaniu swoich spraw³⁸. Błędne zrozumienie (czy wręcz niezrozumienie) prawidłowego pouczenia o trybie i terminie wniesienia środka odwoławczego (a także *per analogiam* sprzeciwu – uwaga autora), skutkujące niedotrzymaniem terminu, nie może uchodzić za przyczynę niezależną od strony³⁹.

Cechą charakterystyczną sprzeciwu jest skargowość, kasacyjność i brak dewolutywności⁴⁰. Sprzeciw nie jest środkiem odwoławczym⁴¹. Jego wniesienie powoduje skasowanie wyroku nakazowego (tj. utratę jego mocy⁴²), a postępowanie toczące się po wniesieniu sprzeciwu odbywać się będzie przed tym samym sądem (jako organem), który wydał wyrok; sędzia, który wydał wyrok nakazowy, jest wyłączony z mocy prawa od udziału w sprawie toczącej się po wniesieniu sprzeciwu (art. 40 § 1 pkt 9 k.p.k.), co oznacza, że nie może orzekać na rozprawie w sprawie, w której wydał wcześniej wyrok nakazowy, jak również nie może podejmować jakichkolwiek decyzji związanych z tą sprawą na posiedzeniu (np. nie może wydać wyroku warunkowo umarzającego postępowanie karne lub postanowienia umarzającego postępowanie karne)⁴³.

Artykuł 506 § 1 k.p.k. jest przepisem szczególnym (*lex specialis*) wobec art. 444 k.p.k. (*lex generalis*). Zgodnie z brzmieniem art. 444 k.p.k. od wyroku sądu pierwszej instancji przysługuje apelacja, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, a art. 506 § 1 k.p.k. wyraźnie stanowi, iż w stosunku do wyroku nakazowego można wnieść sprzeciw, nie zaś apelację.

Sprzeciw nie musi zawierać ani zarzutów wobec wyroku nakazowego, ani uzasadnienia. Skarżący przez sam fakt wniesienia sprzeciwu wyraża niezadowolony z treści wyroku nakazowego i brak zgody na zawarte w nim rozstrzygnięcie (rozstrzygnięcia).

³⁷ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 16 stycznia 1998 r., II AKz 4/98, OSA 1999, nr 5, poz. 40.

³⁸ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 16 czerwca 1999 r., II AKz 278/99, Prokuratura i Prawo 1999, nr 11–12, poz. 23.

³⁹ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 30 lipca 1998 r., II AKz 192/98, KZS 1998, nr 9, poz. 18.

⁴⁰ J. Grajewski, Rodzaje sprzeciwów w postępowaniu karnym, (w:) Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi, pod red. S. Stachowiaka, Poznań 2002, s. 315.

⁴¹ E. Skrętowicz, Postępowanie nakazowe – zagadnienia wybrane, (w:) Współczesne problemy procesu karnego i jego efektywności. Księga Pamiątkowa Profesora Andrzeja Bulsiwicza, Toruń 2004, s. 353.

⁴² Z. Micek, Związanie sądu orzeczeniem w sprawach karnych i sprawach o wykroczenia, Przegląd Sądowy 2004, nr 6, s. 60.

⁴³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1995 r., II KRN 68/95, Prokuratura i Prawo 1996, nr 2–3, poz. 10.

Po wniesieniu sprzeciwu prezes sądu sprawdza, czy spełnia on wymogi formalne pisma procesowego wskazane w art. 119 k.p.k. i został wniesiony przez uprawniony podmiot z zachowaniem ustawowego terminu. Jeżeli sprzeciw nie spełnia wymogów pisma procesowego, zastosowanie znajduje art. 120 k.p.k., tj. prezes sądu wzywa do usunięcia braku w terminie 7 dni, a w razie nieusunięcia braku w powyższym terminie pismo uznaje się za bezskuteczne (art. 120 § 2 k.p.k.). Jeżeli sprzeciw został wniesiony po terminie lub przez osobę nieuprawnioną prezes sądu odmawia jego przyjęcia (art. 506 § 2 k.p.k.). Na powyższe zarządzenie przysługuje zażalenie, gdyż zamyka ono drogę do wydania wyroku (art. 466 § 1 k.p.k. w zw. z art. 459 § 1 k.p.k.)⁴⁴. Zażalenie na zarządzenie prezesa sądu rozpoznaje sąd odwoławczy (art. 466 § 2 k.p.k.).

Ustawodawca zezwala na ograniczenie zakresu sprzeciwu jedynie do rozstrzygnięcia o roszczeniu cywilnym, tj. do podniesienia zarzutów przeciwko zasądzeniu powództwa cywilnego lub odszkodowania z urzędu. W takim przypadku wyrok nakazowy traci moc tylko w tej części (art. 506 § 4 k.p.k.). Jeżeli w sprzeciwie podniesiono zarzuty przeciwko zasądzeniu powództwa cywilnego, sąd na posiedzeniu pozostawia je bez rozpoznania (art. 506 § 4 k.p.k. *in fine*), co otwiera powodowi cywilnemu możliwość dochodzenia roszczenia w postępowaniu cywilnym (art. 67 § 1 k.p.k.).

Możliwe jest także ograniczenie sprzeciwu do kilku czynów przypisanych oskarżonemu w wyroku nakazowym (tzw. przedmiotowa podzielność sprzeciwu)⁴⁵, należy jednak zaznaczyć, że możliwość taka nie istnieje w stosunku do kilku zachowań wchodzących w skład czynu ciągłego (art. 12 k.k.). Jeżeli w sprawie występuje kilku oskarżonych, każdy z nich posiada samodzielne prawo do wniesienia sprzeciwu. W takiej sytuacji wyrok nakazowy wobec oskarżonych, którzy sprzeciwu nie wnieśli, uprawomocni się (art. 507 k.p.k.). Również oskarżyciel w razie skazania wyrokiem nakazowym kilku oskarżonych może ograniczyć sprzeciw do rozstrzygnięć, które zapadły wobec niektórych z nich (tzw. podmiotowa podzielność sprzeciwu)⁴⁶.

Nie jest natomiast dopuszczalne wniesienie sprzeciwu wyłącznie przeciwko rozstrzygnięciu o karze i/lub środkach karnych⁴⁷.

Sprzeciw może być cofnięty do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej (art. 506 § 5 k.p.k.). Cofnięcie sprzeciwu

⁴⁴ K. Marszał, (w:) K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny*, Katowice 2003, s. 580; W. Grzeszczyk, *op. cit.*, s. 444; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *op. cit.*, t. III, s. 76.

⁴⁵ H. Gajewska-Kraczkowska, *Postępowania szczególne w nowym Kodeksie postępowania karnego*, (w:) *Nowe uregulowania prawne w Kodeksie postępowania karnego z dnia 1997 r.*, P. Kruszyński (red.), Warszawa 1999, s. 344.

⁴⁶ J. Grajewski, E. Skrętowicz, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Gdańsk 1996, s. 343–344.

⁴⁷ A. Gaberle, *op. cit.*, s. 92.

powoduje, że wyrok nakazowy staje się prawomocny (art. 507 k.p.k.). Ten sam skutek wywołuje również niewniesienie sprzeciwu w ustawowym terminie. Sprzeciw może być cofnięty przez stronę, która go wniosła, oraz przez obrońcę skarżonego, z tym, że w przypadku wniesienia sprzeciwu przez obrońcę na jego cofnięcie wyrazić zgodę powinien oskarżony⁴⁸.

Z chwilą wniesienia sprzeciwu wyrok nakazowy traci moc – art. 506 § 3 k.p.k., a sprawa podlega rozpoznaniu na zasadach ogólnych, tj. w postępowaniu uproszczonym⁴⁹ lub wyjątkowo w zwyczajnym⁵⁰. Oskarżonemu i jego obrońcy nie trzeba doręczać odpisu aktu oskarżenia, gdyż otrzymali go razem z odpisem wyroku nakazowego (art. 505 k.p.k.)⁵¹, a prezes sądu zobowiązany jest wyznaczyć termin rozprawy (art. 350 k.p.k.), chyba że uzna, iż można wydać orzeczenie na posiedzeniu (np. umorzyć postępowanie, warunkowo umorzyć postępowanie, zwrócić sprawę prokuratorowi w celu usunięcia istotnych braków postępowania przygotowawczego) – w takim wypadku kieruje sprawę na posiedzenie sądu w celu wydania odpowiedniego orzeczenia.

Składając sprzeciw, oskarżony uprawniony jest do złożenia wniosków dowodowych (art. 338 § 1 k.p.k.) oraz wniesienia pisemnej odpowiedzi na akt oskarżenia (art. 338 § 2 k.p.k.). Oskarżony może dokonać jednej z powyższych czynności, obu łącznie lub nie skorzystać w ogóle z przysługujących praw. W sytuacji, gdy oskarżony najpierw wniósł sprzeciw, a nie upłynął jeszcze termin 7 dniowy od doręczenia odpisu wyroku nakazowego wraz odpisem aktu oskarżenia, może on następnie wnieść zarówno odpowiedź na akt oskarżenia, jak i złożyć wnioski dowodowe. Wniesienie odpowiedzi na akt oskarżenia po upływie powyższego terminu nie może być uznane za tę czynność procesową i potraktować je należy, jak złożenie zwykłego pisma procesowego oskarżonego, które ocenia się stosownie do jego treści⁵². Natomiast wnioski dowodowe mogą być składane przez oskarżonego nawet po upływie 7 dni, gdyż termin ten nie ma charakteru stanowczego⁵³, lecz jedynie instrukcyjny.

⁴⁸ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgrzyzek, *op. cit.*, t. III, s. 76.

⁴⁹ J. Agacka-Indecka, Charakter prawny nakazu karnego, *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Iuridica* 1997, nr 65, s. 100.

⁵⁰ D. Kala, (w:) A. Bulsiewicz, M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, D. Osowska, A. Lach, *op. cit.*, s. 344.

⁵¹ J. Bielański, Postępowanie nakazowe według nowego ustawodawstwa karnoprocesowego, (w:) Nowa kodyfikacja prawa karnego, pod red. L. Boguni, t. VII, Wrocław 2001, s. 85.

⁵² L. K. Paprzycki, (w:) J. Grajewski, L. K. Paprzycki, M. Płachta, *op. cit.*, t. I, s. 850.

⁵³ J. Kudrelek, Bezzasadne wnioski dowodowe w postępowaniu karnym, *Przegląd Policyjny* 2003, nr 1, s. 86.

Sąd rozpoznający sprawę po wniesieniu sprzeciwu nie jest związany treścią wyroku nakazowego, który utracił moc (art. 506 § 6 k.p.k.). W postępowaniu po wniesieniu sprzeciwu nie obowiązuje zatem zakaz *reformationis in peius*⁵⁴.

Prawomocny wyrok nakazowy może być wzruszony w drodze tzw. kasacji nadzwyczajnej (art. 521 k.p.k.), gdyż tę może wnieść Prokurator Generalny, a także Rzecznik Praw Obywatelskich od każdego prawomocnego orzeczenia sądu kończącego postępowanie, a prawomocny wyrok nakazowy niewątpliwie jest orzeczeniem sądu kończącym postępowanie (*arg. ex art.* 507 k.p.k.) oraz wznowienia postępowania karnego (art. 540 k.p.k.), ponieważ można żądać wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem. Strona nie może wnieść kasacji od wyroku nakazowego⁵⁵, gdyż tę wnosi się od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kończącego postępowanie (art. 519 k.p.k.), a w postępowaniu nakazowym nie dochodzi do wydania wyroku przez sąd odwoławczy (art. 507 k.p.k. w zw. z art. 500 § 1 k.p.k.).

3. Przesłęstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji a postępowanie nakazowe

W postępowaniu nakazowym mogą być rozpoznane sprawy o czyn z art. 173 § 2 k.k., 177 § 1 k.k., 178a § 1 i 2 k.k., 179 k.k. i 180 k.k. We wszystkich wskazanych przypadkach istnieje możliwość wymierzenia kary grzywny lub ograniczenia wolności, z tym, iż w odniesieniu do czynów z art. 173 § 2 k.k., 177 § 1 k.k. i 180 k.k. sąd może wydać wyrok nakazowy, jeżeli uzna, iż zachodzą warunki do zastosowania dyspozycji art. 58 § 3 k.k., w pozostałych natomiast przypadkach kara grzywny i ograniczenia wolności znajduje się w sankcji przewidzianej za popełnienie danego czynu.

Podkreślić należy, iż przy wymiarze kary sprawcom przestępsłw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji sądy powinny brać pod uwagę, że porządek i bezpieczeństwo na drogach w poważnym stopniu zależą od stosowania właściwej represji, która – uwzględniając rodzaj i wagę naruszonych zasad bezpieczeństwa ruchu, postać i stopień winy, rozmiar i charakter szkody powstałej dla życia, zdrowia, lub mienia, a także nasilenie tej kategorii przestępsłw – powinna stanowić jeden z istotnych elementów zwalczania oraz

⁵⁴ K. Marszał, Zakaz *reformationis in peius* w polskim procesie karnym, Poznań 1968, s. 87 i n.; K. Zgryzek, Warunki dopuszczalności wniesienia sprzeciwu od nakazu karnego, (w:) Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody, pod red. A. Gaberle i S. Waltosia, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2000, s. 367.

⁵⁵ J. Grajewski, (w:) J. Grajewski, L. K. Paprzycki, M. Płachta, *op. cit.*, t. II, s. 230.

zapobiegania tej kategorii przestępstw⁵⁶. Znaczna surowość powinna zwłaszcza cechować politykę kryminalną w stosunku do sprawców, którzy umyślnie naruszyli zasady ruchu drogowego, popełnili przestępstwo w stanie nietrzeźwym i spowodowali swym czynem poważne skutki⁵⁷. Dla wymiaru kary za takie przestępstwo ma szczególne znaczenie rodzaj naruszonej przez sprawcę zasady bezpieczeństwa ruchu oraz stopień tego naruszenia, rodzaj i wielkość wyrządzonej szkody według zasady: im poważniejsza szkoda, tym większy stopień społecznej szkodliwości czynu i większe jej znaczenie, jako okoliczności wpływającej na zaostrzenie kary, charakter sprawcy, jego dotychczasowe życie, warunki osobiste, okres posiadania uprawnienia. Jako okoliczności obciążające sprawcę należy wskazać w szczególności: znaczny stan nietrzeźwości, znany kierowcy zły stan techniczny pojazdu, naruszenie zasad bezpieczeństwa w komunikacji przez kierującego pojazdem przewożącym znaczną liczbę osób albo pojazdem ciężkim, albo o nietypowych rozmiarach. Natomiast na korzyść sprawcy należy uwzględnić przyczynienie się do wypadku przez współuczestnika ruchu, albo przez inną osobę, zwłaszcza gdy owe przyczynienie jest znaczne⁵⁸.

To od okoliczności konkretnego czynu zależy możliwość wydania wyroku nakazowego. W szczególności należałoby postulować kierowanie do postępowania nakazowego spraw (oczywiście, jeżeli spełnione będą wszystkie przesłanki tego trybu szczególnego, w tym nie będzie konieczne przeprowadzenie rozprawy) o czyny z art. 178a § 1 i 2 k.k. w sytuacji, gdy zawartość alkoholu we krwi lub w wydychanym powietrzu nieznacznie przekraczała będzie dopuszczalne stężenie lub zawartość. W takich przypadkach szybkie i bez niepotrzebnej stygmatyzacji oskarżonego rozpoznanie sprawy nie tylko leżeć będzie w interesie wymiaru sprawiedliwości (sprawne zakończenie postępowania, umożliwiające zaoszczędzenie sił i środków do rozpoznania spraw o charakterze skomplikowanym), ale przede wszystkim korzystne będzie dla oskarżonego, który uniknie dodatkowej (niepotrzebnej) dolegliwości, związanej z publicznym rozpoznanem jego sprawy. Niewątpliwie wprowadzenie postępowania przyspieszonego do polskiego procesu karnego spowoduje, iż większość spraw o ten czyn trafi do tego trybu szczególnego, niemniej jednak możliwa jest sytuacja, iż brak będzie ku temu przesłanek (np. sprawca nie zostanie ujęty na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem – art. 517b § 1 k.p.k.), a w konsekwencji aktualne stanie się rozpoznanie konkretnej sprawy w trybie nakazowym. Wprowadzenie trybu przyspieszonego nie powoduje bowiem, iż postępowanie nakazowe w odniesieniu do tego typu czynu zabronionego traci rację bytu.

⁵⁶ Wyrok SN z 8 maja 1974 r., V KRN 33/74, OSNKW 1974, nr 9, poz. 166.

⁵⁷ Wyrok SN z 4 listopada 1988 r., V KRN 234/88, OSNPG 1989, nr 4, poz. 53.

⁵⁸ Uchwała SN z 28 lutego 1975 r., V KZP 2/74, OSNKW 1975, nr 3–4, poz. 33.

Również w sprawie o czyn z art. 177 § 1 k.k., w szczególności w przypadku, gdy pokrzywdzony i sprawca nie są zantagonizowani (np. sprawca pojednał się z pokrzywdzonym, wyraził skruchę i zobowiązał się do naprawienia szkody), niepotrzebne wydaje się jej rozpoznanie na rozprawie.

Skazanie danej osoby wyrokiem nakazowym, oprócz niewątpliwych korzyści dla wymiaru sprawiedliwości i oskarżonego, leżeć będzie również w interesie pokrzywdzonego – w stosunkowo krótkim czasie uzyska orzeczenie rozstrzygające o winie sprawcy i roszczeniu cywilnym, oczywiście w przypadku, gdy będzie to możliwe w tym trybie. Nawet jednak w sytuacji, gdy rozstrzygnięcie o roszczeniu cywilnym nie zapadnie w wyroku nakazowym, pokrzywdzony będzie mógł dochodzić go w postępowaniu cywilnym, a dzięki związaniu sądu cywilnego treścią wyroku nakazowego (art. 11 zd. 1 k.p.c.) proces cywilny ulegnie istotnemu skróceniu.